

Πρόγραμμα Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών σε Θέματα Κατανόησης Κειμένου

3. Εγγραμματισμός στην Κατανόηση Κειμένου: Εννοιολογήσεις και Θεωρητική Πλαισίωση

Κατερίνα Αραμπατζή
Πάυλος Βελιτζέλος
Γεωργία Δρούλια
Πηνελόπη Παπαστράτου
Λένια Τζαλλήλα

Εθνικό
Πρόγραμμα
Ανάπτυξης
2021-2025

Τομεακό
Πρόγραμμα
Ανάπτυξης
2021 - 2025

Πανεπιστήμιο
Ιωαννίνων

Το έργο υλοποιήθηκε με Επιστημονικά Υπεύθυνο τον Καθηγητή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων Ανάστασο Εμμανουήλ και χρηματοδοτήθηκε βάσει της Προγραμματικής Συμφωνίας μεταξύ του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού και του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, μέσω του Τομεακού Προγράμματος Ανάπτυξης 2021-2025.

Συνοπτική Παρουσίαση της Ενότητας

- Η έννοια του αναγνωστικού εγγραμματοςμού σύμφωνα με το θεωρητικό πλαίσιο του PISA
- Η οργάνωση του πεδίου της αξιολόγησης για το PISA 2018
- Η εξέλιξη του θεωρητικού πλαισίου της Κατανόησης Κειμένου από το 2000 έως το 2018
- Τα θέματα της κατανόησης Κειμένου στο PISA
- Η διαδικασία της δημιουργίας και της βαθμολόγησης των θεμάτων στο πλαίσιο του PISA

Η έννοια του αναγνωστικού εγγραμματισμού

Ο στόχος του PISA στην Κατανόηση Κειμένου είναι η αποτίμηση του **αναγνωστικού εγγραμματισμού** των 15χρονων μαθητών. Η έννοια του αναγνωστικού εγγραμματισμού αποτελεί ένα σύνθετο θεωρητικό κατασκεύασμα το οποίο αναθεωρείται και εμπλουτίζεται σε κάθε νέο κύκλο της έρευνας στον οποίο η κατανόηση Κειμένου αποτελεί το κύριο αντικείμενο της έρευνας. Η τελευταία φορά όπου η Κατανόηση Κειμένου αποτέλεσε το κύριο αντικείμενο της αξιολόγησης ήταν το PISA 2018.

Στον νέο κύκλο της έρευνας, ο οποίος θα πραγματοποιηθεί το 2029, η Κατανόηση Κειμένου θα αποτελεί πάλι το κύριο αντικείμενο της αξιολόγησης και αναμένεται νέα επικαιροποίηση του θεωρητικού πλαισίου, καθώς και παραγωγή νέων θεμάτων.

Επίσης, κάθε φορά που η Κατανόηση Κειμένου αποτελεί το κύριο αντικείμενο της έρευνας ένα σημαντικό μέρος των ερωτηματολογίων που συνοδεύουν το γνωστικό μέρος της έρευνας προσανατολίζονται προς το συγκεκριμένο αντικείμενο και συλλέγουν δεδομένα σχετικά με τις στάσεις και τον τρόπο που οι μαθητές/τριες μαθαίνουν, αξιολογούν και μελετούν το αντικείμενο αυτό.

Για το 2018, πιο συγκεκριμένα, ο ορισμός του εγγραμματισμού στην Κατανόηση Κειμένου επιχειρεί να αποτυπώσει το γεγονός ότι ειδικά στις μέρες μας η Κατανόηση Κειμένου αποτελεί μια πολύπλοκη διαδικασία, διότι ο μέσος αναγνώστης βρίσκεται αντιμέτωπος με πλήθος αναγνωστικού υλικού – σε έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα - το οποίο καλείται να κατανοήσει αλλά κυρίως να αξιολογήσει προκειμένου να κρίνει την καταλληλότητα, την αξιοπιστία, την αυθεντικότητα και πλήθος άλλων παραμέτρων.

Σε αυτό το πλαίσιο, ο ορισμός του εγγραμματισμού στην Κατανόηση Κειμένου λαμβάνει υπόψη πλήθος όψεων που σχετίζονται με την προσέγγιση και αξιοποίηση των κειμένων και σύμφωνα με το θεωρητικό πλαίσιο του PISA 2018, ορίζεται ως:

*Η ικανότητα του αναγνώστη να **κατανοεί** γραπτά κείμενα, να τα **χρησιμοποιεί**, να τα **αξιολογεί**, να **προβληματίζεται** πάνω σε αυτά και να **καλλιεργεί τη φιλιαναγνωσία**, προκειμένου να επιτυγχάνει τους στόχους του, να διευρύνει τις γνώσεις του, να αναπτύσσει τις δυνατότητές του και να συμμετέχει στην κοινωνική ζωή.*

Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε αναλυτικότερα κάθε συνιστώσα του παραπάνω ορισμού. Η Κατανόηση Κειμένου ορίζεται λοιπόν **ως η ικανότητα του αναγνώστη...**

να κατανοεί τα κείμενα

Ο αναγνώστης θα πρέπει να είναι σε θέση να δομεί νόημα με βάση το κείμενο. Μπορεί να ξεκινά από τη βασική κατανόηση του νοήματος των λέξεων και τον εντοπισμό μιας συγκεκριμένης πληροφορίας, και να φτάνει μέχρι την κατανόηση μιας ιδέας η οποία δεν εκφράζεται ρητά σε ένα σύνθετο κείμενο επιχειρημάτων ή ένα αφηγηματικό κείμενο.

να χρησιμοποιεί τα κείμενα....

Αναφέρεται στον σκοπό για τον οποίο ο αναγνώστης προσεγγίζει ένα κείμενο: την αξιοποίηση πληροφοριών και ιδεών του κειμένου για την υλοποίηση είτε ενός στόχου ή μιας εργασίας, είτε την ενδυνάμωση ή την αλλαγή πεποιθήσεων.

να προβληματίζεται πάνω στα κείμενα....

Ο αναγνώστης συνδέει όσα διαβάζει με δικές του σκέψεις και εμπειρίες. Ενδέχεται να χρησιμοποιεί ένα κείμενο για να δει από άλλη οπτική γωνία κάτι από τη δική του ζωή ή να κρίνει το ίδιο το κείμενο βασιζόμενος σε εξωκειμενικές γνώσεις.

να καλλιεργεί τη φιλιαναγνωσία.....

Πολλοί άνθρωποι έχουν μάθει να διαβάζουν κείμενα μόνο όταν αυτό απαιτείται για να φέρουν εις πέρας κάποια εργασία ή όταν τους ζητείται από τους εκπαιδευτικούς, τους εργοδότες ή τις διοικητικές αρχές. Η έννοια της φιλιαναγνωσίας ξεπερνά αυτό το υποχρεωτικό πλαίσιο και αναφέρεται στην καλλιέργεια κινήτρων για την ανάγνωση (εντός ή εκτός σχολικού πλαισίου), στην ευχαρίστηση που νιώθει ο αναγνώστης καθώς και στην αίσθηση ελέγχου που έχει πάνω στο ανάγνωσμα. Επίσης, προϋποθέτει ότι ο αναγνώστης είναι σε θέση να υιοθετεί συγκεκριμένες αναγνωστικές συνήθειες, οι οποίες αποτελούν μέρος της καθημερινότητάς του, καθώς και ότι είναι εξοικειωμένος με την κοινωνική διάσταση της ανάγνωσης.

προκειμένου να επιτυγχάνει τους στόχους του, να διευρύνει τις γνώσεις του, να αναπτύσσει τις δυνατότητές του και να συμμετέχει στην κοινωνική ζωή. Ο ορισμός του εγγραμματισμού στην Κατανόηση Κειμένου αναφέρεται σε ένα ευρύ φάσμα καταστάσεων όπου αυτή μπορεί να παίξει ρόλο: στις σπουδές, στην εργασία, στην καλλιέργεια ενδιαφερόντων, στη διεύρυνση των οριζόντων καθώς και στην ενεργό συμμετοχή στην κοινωνική ζωή.

Έχοντας ορίσει τον εγγραμματισμό στην Κατανόηση Κειμένου σύμφωνα με το θεωρητικό πλαίσιο του PISA, είναι σημαντικό να αναφερθούν οι διαστάσεις εκείνες οι οποίες **δεν** αποτελούν μέρος του ορισμού αυτού και επομένως δεν αξιολογούνται από την έρευνα.

Η Κατανόηση Κειμένου δεν αξιολογεί την ποιότητα του γραπτού λόγου που παράγουν οι μαθητές στις απαντήσεις τους στις ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Σε κάθε περίπτωση, οι απαντήσεις αυτές είναι σύντομες και κατά την αξιολόγησή τους δεν λαμβάνονται υπόψη μορφοσυντακτικά και ορθογραφικά λάθη. Η μόνη προϋπόθεση για να θεωρηθεί μια απάντηση αποδεκτή είναι ο βαθμολογητής να κατανοεί το νόημα της απάντησης, παραβλέποντας τις αστοχίες. Στα εργαστήρια που θα ακολουθήσουν, θα έχουμε την ευκαιρία να δούμε περισσότερες λεπτομέρειες για τον τρόπο με τον οποίο αξιολογούνται οι απαντήσεις που παράγουν οι μαθητές.

Το γεγονός ότι η **παραγωγή λόγου δεν αξιολογείται** στο πλαίσιο της έρευνας PISA δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι θεωρείται λιγότερο σημαντική από την Κατανόηση, αλλά η ένταξή της σε μια διεθνή έρευνα, η οποία πραγματοποιείται σε περισσότερες από 80 χώρες σε πολλές διαφορετικές γλώσσες, θα αποτελούσε ένα σοβαρό εμπόδιο στην συγκρισιμότητα των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Επίσης, η έρευνα PISA **δεν αξιολογεί τη γνώση μεταγλώσσας** και σε καμία περίπτωση δεν προτείνονται ερωτήσεις οι οποίες να απαιτούν γνώση ορολογίας. Και για αυτή την περίπτωση, στα σχετικά εργαστήρια θα έχουμε την ευκαιρία να εξετάσουμε με ποιο τρόπο μπορεί να παρακαμφθεί η χρήση μεταγλώσσας για την απάντηση των ερωτήσεων.

Η οργάνωση του πεδίου της αξιολόγησης για το PISA 2018

Η αξιολόγηση του εγγραμματισμού στην Κατανόηση Κειμένου, προκειμένου να καλύψει όλες τις διαστάσεις του πεδίου, οργανώνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να περιλαμβάνει :

α) Μεγάλο εύρος κειμενικών ειδών

Σχεδόν όλα τα είδη κειμένων μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο της έρευνας, ως κείμενα-ερεθίσματα για τις ερωτήσεις που ακολουθούν.

- **Περιγραφικά κείμενα:** (π.χ. μια ταξιδιωτική αφήγηση ή ένα ημερολόγιο, γεωγραφικοί χάρτες ή η περιγραφή μιας διαδικασίας σε ένα τεχνικό εγχειρίδιο)
- **Αφηγηματικά κείμενα:** Αφηγήσεις (μυθιστορήματα, νουβέλες, θεατρικά έργα, κόμικς), Αναφορές (π.χ. βιογραφίες), Πληροφοριακά άρθρα (ειδησεογραφία στις **εφημερίδες ή στον περιοδικό τύπο**)
- **Πραγματολογικά κείμενα:** Δοκίμια, Ορισμοί, Επεξηγήσεις (π.χ. λήμματα των εγκυκλοπαιδειών ή επιστημονικές θέσεις), Περιλήψεις (π.χ. το κείμενο στο οπισθόφυλλο ενός βιβλίου), Πρακτικά συνεδρίων, Ερμηνείες κειμένων (π.χ. ένας εννοιολογικός χάρτης)

- **Κατευθυντικά κείμενα:** Οδηγίες (π.χ. συνταγές μαγειρικής, οδηγίες για τη λειτουργία ενός λογισμικού), Κανόνες ή κανονισμοί (π.χ. οι όροι συμμετοχής στην προκήρυξη ενός διαγωνισμού ή οι απαραίτητες ενέργειες για άδεια οδήγησης ή για άδεια οικοδομής)
- **Κείμενα επιχειρημάτων:** Κείμενα πειθούς (π.χ. ένα διαφημιστικό κείμενο), Σχολιασμοί (π.χ. κριτική ενός βιβλίου ή ενός έργου), Επιστημονική επιχειρηματολογία (π.χ. άρθρο σε επιστημονικό περιοδικό)
- **Κείμενα αλληλεπίδρασης:** γράμματα και προσκλήσεις, δημοσκοπήσεις, ερωτηματολόγια και συνεντεύξεις στα οποία συχνά καλούνται οι μαθητές να συμπληρώσουν στοιχεία.

β) Μορφή των κειμένων

Ως προς τη μορφή τους, τα κείμενα που χρησιμοποιούνται στην αξιολόγηση του PISA μπορεί να έχουν κάποια από τις παρακάτω μορφές:

- **Τα συνεχή κείμενα** αποτελούνται από προτάσεις οι οποίες οργανώνονται σε παραγράφους. Αυτές μπορεί να εντάσσονται σε ακόμα μεγαλύτερες δομές, όπως οι ενότητες, τα κεφάλαια και τα βιβλία. Η οργάνωσή τους βασίζεται στη μορφοποίηση (εσοχές παραγράφων, επικεφαλίδες, πλάγια και έντονα γράμματα, περιθώρια, παύλες στους διαλόγους κλπ., καθώς και στην παρουσία κειμενικών δεικτών που δηλώνουν, για παράδειγμα, τη χρονική αλληλουχία των διαφόρων ενοτήτων ή τις σχέσεις αιτίας-αποτελέσματος μεταξύ τους. Συνεχή κείμενα μπορεί να είναι, για παράδειγμα, άρθρα εφημερίδων, αναφορές, δοκίμια, διηγήματα, μυθιστορήματα, κλπ.
- **Τα μη συνεχή κείμενα** έχουν διαφορετική οργάνωση από τα συνεχή και άρα απαιτούν μια διαφορετική αναγνωστική προσέγγιση. Σε αυτήν την κατηγορία κατατάσσονται κείμενα με κριτήριο την εξωτερική τους μορφή και τον τρόπο σύνθεσής τους. Ενώ η μικρότερη ενότητα των συνεχών κειμένων είναι η πρόταση, τα μη συνεχή κείμενα οργανώνονται σε μορφή πλέγματος το οποίο βασίζεται σε ένα σύνολο από παρατιθέμενα στοιχεία. Μη συνεχή κείμενα είναι για παράδειγμα οι διάφοροι πίνακες, τα διαγράμματα, οι διαφημίσεις, τα προγράμματα, οι κατάλογοι κλπ.
- **Τα μεικτά κείμενα** είναι ενιαία κείμενα που αποτελούνται από συνεχή και μη-συνεχή τμήματα. Σε καλά οργανωμένα μεικτά κείμενα τα διαφορετικά μέρη τους (για παράδειγμα μια εξηγηματική παράγραφος συνεχούς κειμένου που περιλαμβάνει ένα γράφημα ή έναν πίνακα) είναι αλληλοϋποστηρικτικά, χάρη σε συνδετικά στοιχεία που επιτυγχάνουν συνοχή και συνεκτικότητα. Τα μεικτά κείμενα συναντώνται πολύ συχνά, για παράδειγμα σε περιοδικά, επιστημονικές εκθέσεις και εγκυκλοπαίδειες, όπου οι συγγραφείς χρησιμοποιούν διαφορετικούς τρόπους παρουσίασης της πληροφορίας.

γ) Οργανωτική δομή των κειμένων

- **Τα στατικά κείμενα** τα οποία αποτελούνται από μία ή περισσότερες σελίδες σε απλή παράθεση με εύκολη δυνατότητα μετάβασης από μία στην άλλη. Στο πλαίσιο της αξιολόγησης, μπορεί, για παράδειγμα, να πρόκειται για δύο σελίδες, με αρίθμηση, όπου την πρώτη σελίδα ακολουθεί μια δεύτερη.
- **Τα δυναμικά κείμενα** τα οποία έχουν ενταχθεί στην αξιολόγηση του PISA από το 2018, όταν η διεξαγωγή της έρευνας έγινε για πρώτη φορά ηλεκτρονικά. Πρόκειται ουσιαστικά για την εισαγωγή ηλεκτρονικών κειμένων των οποίων η οργάνωση είναι πιο πολύπλοκη, το μέγεθος και ο αριθμός των κειμένων μεγαλύτερα και η μετάβαση από το ένα στο άλλο δεν είναι απαραίτητα γραμμική (π.χ. ιστότοποι με πολλαπλές καρτέλες και ένθετα links)

δ) Προέλευση των κειμένων

- **Από μία πηγή:** πρόκειται για κείμενα τα οποία προέρχονται από συγκεκριμένο συντάκτη ή ομάδα συντακτών, συγκεκριμένη ημερομηνία έκδοσης ή αποσπάσματα από ένα βιβλίο/άρθρο.
- **Από πολλαπλές πηγές:** πρόκειται για κείμενα τα οποία προέρχονται από διαφορετικούς συντάκτες/συγγραφείς ή για αποσπάσματα από διαφορετικά βιβλία/άρθρα. Τα κείμενα αυτά μπορεί να έχουν δημιουργηθεί σε διαφορετικό χρόνο και απλώς τοποθετούνται στο ίδιο θέμα του PISA για τις ανάγκες της αξιολόγησης. Συνήθως, πραγματεύονται το ίδιο θέμα, αλλά από διαφορετική σκοπιά το καθένα και οι μαθητές καλούνται να εξηγήσουν σε ποια σημεία διαφέρουν οι απόψεις των συγγραφέων/συντακτών ή κάποιες φορές να επιλέξουν την πιο αξιόπιστη ή έγκυρη πηγή.

ε) Νοητικές διαδικασίες

Πρόκειται για τον τρόπο με τον οποίο οι αναγνώστες προσεγγίζουν τα κείμενα προκειμένου να απαντήσουν σε ερωτήσεις ή γενικότερα να αντλήσουν μια πληροφορία ή να εκτελέσουν μια εργασία.

Η προσέγγιση των κειμένων απαιτεί την **ενεργοποίηση συγκεκριμένων νοητικών διαδικασιών** τις οποίες οι επαρκείς αναγνώστες χρησιμοποιούν προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους τους. Ο ορισμός στόχων και η επίτευξή τους κατευθύνουν την απόφαση των αναγνωστών να επιλέξουν κάποια κείμενα ή αποσπάσματά τους, επίσης να απορρίψουν κάποια άλλα, να κάνουν συγκρίσεις και να καταλήξουν σε συμπεράσματα βασιζόμενοι σε πολλαπλά κείμενα, να αξιολογήσουν κείμενα ή να προβληματιστούν πάνω στο περιεχόμενο ή τη μορφή τους.

Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο του θεωρητικού πλαισίου του PISA, αξιολογούνται οι νοητικές διαδικασίες που ακολουθούν:

1. Εντοπισμός πληροφορίας

1α Ανιχνευτική ανάγνωση και εντοπισμός πληροφορίας

Στο πλαίσιο του PISA 2018 οι ερωτήσεις ανιχνευτικής ανάγνωσης και εντοπισμού πληροφορίας απαιτούν από τον αναγνώστη να **διατρέξει** ένα μόνο κείμενο προκειμένου **να εντοπίσει τη ζητούμενη πληροφορία** η οποία μπορεί να βρίσκεται σε κάποιες μεμονωμένες λέξεις, σε μια πρόταση ή σε αριθμούς. Δεν απαιτείται πλήρης κατανόηση του κειμένου πέρα από την κατανόηση του νοήματος του συγκεκριμένου σημείου όπου βρίσκεται η ζητούμενη πληροφορία.

Οι ερωτήσεις αυτές δεν είναι απαραίτητα εύκολες. Για παράδειγμα, μερικές φορές ζητούνται περισσότερες από μία πληροφορίες, εκτός από τη ζητούμενη πληροφορία υπάρχουν και άλλες παρεμφερείς ή η ζητούμενη πληροφορία βρίσκεται εκτός του κυρίου σώματος του κειμένου, π.χ σε μια υποσημείωση

Παραδείγματα

- Τρόποι επικοινωνίας με επιχείρηση/οργανισμό (τηλ. E-mail)
- Απαραίτητες πληροφορίες/δικαιολογητικά που πρέπει να συνοδεύουν μια αίτηση

Πρόκειται για τον εντοπισμό συγκεκριμένης πληροφορίας (λέξεις κλειδιά, αριθμός, ώρα, τίτλο, αρ. τηλεφώνου, ηλεκτρονική διεύθυνση, το θέμα ενός e-mail

1β Αναζήτηση και επιλογή σχετικών κειμένων

Οι επαρκείς αναγνώστες είναι σε θέση να εντοπίζουν και να επιλέγουν πληροφορίες **όχι μόνο από ένα κείμενο αλλά από περισσότερα**. Σε ηλεκτρονικό περιβάλλον, το πλήθος των διαθέσιμων κειμένων ξεπερνά την ικανότητα του μέσου αναγνώστη να τα επεξεργαστεί αναλυτικά. Σε αυτό λοιπόν το περιβάλλον, ο αναγνώστης καλείται με μια διαγώνια ανάγνωση να αποφασίσει σε ποιο-α από τα διαθέσιμα κείμενα είναι πιθανότερο να εντοπίσει τη ζητούμενη πληροφορία. Επίσης, πρέπει **να είναι σε θέση να διακρίνει ποιο ή ποια από τα κείμενα είναι το πιο ακριβές ή πιο σημαντικό σε σχέση με το ζητούμενο**. Σε αυτή την αναζήτηση, σημαντικό ρόλο μπορούν να παίξουν οι τίτλοι των κειμένων, η σύντομη περιγραφή κάτω από το link στα αποτελέσματα της αναζήτησης κλπ.

2.ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

2α.Απόδοση της πληροφορίας με την κυριολεκτική σημασία που έχει στο κείμενο

Η διαδικασία κατανόησης του κειμένου μπορεί να αφορά είτε στην κατανόηση μεμονωμένων προτάσεων ή παραγράφων ενός κειμένου είτε σε μια ευρύτερη διαδικασία όπως η κατανόηση της κεντρικής ιδέας ενός ή περισσότερων κειμένων, στην περιληπτική τους απόδοση ή στη επιλογή ενός κατάλληλου τίτλου. Στην πρώτη περίπτωση, πρόκειται για τη διαδικασία της απόδοσης της πληροφορίας με την κυριολεκτική σημασία που έχει στο κείμενο.

Απόδοση της πληροφορίας με την κυριολεκτική σημασία που έχει στο κείμενο –παραδείγματα ερωτήσεων

- Κατάλογος με μειονεκτήματα/πλεονεκτήματα
- Λόγοι για τους οποίους συμβαίνει ή αναμένεται ότι θα συμβεί κάτι
- Λόγοι για τη χρήση συγκεκριμένου προϊόντος για κάποια εργασία/χρήση
- Βήματα/τρόποι για την ολοκλήρωση μιας διαδικασίας
- Εντοπισμός πληροφοριών μέσα από το κείμενο που αιτιολογούν τα συναισθήματα κάποιου προσώπου (ανησυχία, αισιοδοξία)
- Αιτιολόγηση συναισθήματος που νιώθει κάποιος μετά από συγκεκριμένο συμβάν

2β Κατανόηση και εξαγωγή συμπερασμάτων

Στην περίπτωση όπου απαιτείται η κατανόηση ολόκληρου του κειμένου, τότε πρόκειται για τη διαδικασία της κατανόησης και εξαγωγής συμπερασμάτων

Οι ερωτήσεις κατανόησης απαιτούν από τον αναγνώστη να αντιληφθεί το νόημα, κατανοώντας τις σχέσεις ανάμεσα σε διαφορετικά τμήματα του κειμένου. Αυτές οι σχέσεις μπορεί να είναι του τύπου: πρόβλημα-λύση, αιτία-αποτέλεσμα, γενική κατηγορία-παράδειγμα, σύγκριση-αντίθεση, όλο-μέρος. Μπορεί να αναφέρονται ρητά, ή μπορεί ο αναγνώστης να πρέπει να συναγάγει αυτό το συμπέρασμα. Τα μέρη του κειμένου που έχουν μια σχέση μεταξύ τους μπορεί να βρίσκονται κοντά το ένα στο άλλο, ή σε διαφορετικές παραγράφους, ή ακόμα και σε διαφορετικά κείμενα.

Παραδείγματα

- Αιτιολόγηση δήλωσης του συγγραφέα με βάση τα στοιχεία του κειμένου
- Ποια χαρακτηριστικά/ιδιότητες κάποιου αντικειμένου το καθιστούν κατάλληλο/ασφαλές ή ακατάλληλο για συγκεκριμένη χρήση
- Ποιες πληροφορίες/στοιχεία λείπουν ώστε να καταλήξουμε σε κάποιο συμπέρασμα
- Ποια συμπεριφορά θεωρείται αποδεκτή/μη αποδεκτή σε συγκεκριμένο πλαίσιο (σύμφωνα με τα δεδομένα του κειμένου)
- Πρόταση κατάλληλου τίτλου για ένα κείμενο /αξιολόγηση της καταλληλότητας ενός τίτλου
- Αξιολόγηση πρότασης/ιδέας με βάση στοιχεία του κειμένου

3 Προβληματισμός και αξιολόγηση

3α Αξιολόγηση της ποιότητας και της αξιοπιστίας του κειμένου

Η δυνατότητα αξιολόγησης των κειμένων αποτελούσε πάντα μια σημαντική δεξιότητα των αναγνωστών, όμως στο **ηλεκτρονικό περιβάλλον**, ο αναγνώστης βρίσκεται αντιμέτωπος με **πληθώρα κειμένων** και πριν τα επεξεργαστεί, πριν αντλήσει πληροφορίες και γνώσεις από αυτά, είναι απαραίτητο να είναι σε θέση να αξιολογήσει την ποιότητα και αξιοπιστία τους.

Παραδείγματα

- Αξιολόγηση της αξιοπιστίας /εγκυρότητας του κειμένου ή των πηγών του
- Κατά πόσο το κείμενο αποτελεί ουδέτερη ή καθοδηγούμενη πηγή πληροφόρησης
- Κατά πόσο το κείμενο παρουσιάζει επίκαιρες ή ξεπερασμένες πληροφορίες
- Ποιος είναι ο ρόλος αναφορών που γίνονται στο κείμενο (π.χ. αναφορά σε επιστημονικά ιδρύματα)

3β Προβληματισμός επί του περιεχομένου και της μορφής

Ο αναγνώστης πρέπει να είναι σε θέση να αξιολογεί την καταλληλότητα του ύφους ενός κειμένου και τον τρόπο με τον οποίο το ύφος συνδέεται με το περιεχόμενο προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος του κειμένου.

Η διαδικασία αυτή προϋποθέτει ότι ο αναγνώστης ανατρέχει σε εξωκειμενικές γνώσεις, απόψεις ή στάσεις προκειμένου να συσχετίσει τις πληροφορίες του κειμένου με το δικό του εμπειρικό ή νοητικό πλαίσιο αναφοράς.

Παραδείγματα

Οι ερωτήσεις εστιάζουν στο βαθμό κατά τον οποίο ο συγγραφέας κατόρθωσε να επιτύχει τον στόχο του /να μεταδώσει συγκεκριμένο μήνυμα και ειδικότερα:

- να πείσει τους αναγνώστες να αγοράσουν κάποιο προϊόν
- να δημιουργήσει θετική εικόνα για κάποια προσωπικότητα
- να πείσει για τα κίνητρα κάποιου
- να προωθήσει μια ιδέα
- να δημιουργήσει ένα συναίσθημα στους αναγνώστες (π.χ. φόβο)

3γ) Εντοπισμός και διαχείριση αντικρουόμενων δηλώσεων

Όταν ο αναγνώστης έχει μπροστά του πολλά κείμενα τα οποία αναφέρουν αντιφατικές/διαφορετικές πληροφορίες για το ίδιο θέμα, πρέπει, εκτός από το να εντοπίζει την αντίφαση, να είναι σε θέση να κρίνει την ορθότητα και την αξιοπιστία τους

Παραδείγματα

- Εντοπισμός της διαφορετικής άποψης στο ίδιο θέμα
- Επιλογή του πιο κατάλληλου/αξιόπιστου κειμένου για μια εργασία
- Εντοπισμός πληροφοριών από δύο ή περισσότερα κείμενα σχετικά με τους λόγους για τους οποίους συνέβη κάτι (διαφορετικές –συμπληρωματικές – αντικρουόμενες πληροφορίες)
- Διατύπωση προσωπικής άποψης (με ποιον συμφωνείς; ποιος έχει δίκιο;)

Η εξέλιξη του θεωρητικού πλαισίου της Κατανόησης Κειμένου από το 2000 έως το 2018

Το PISA ξεκίνησε το 2000 έχοντας ως κύριο αντικείμενο την Κατανόηση Κειμένου. Ο επόμενος κύκλος όπου η Κατανόηση Κειμένου ήταν πάλι το Κύριο Αντικείμενο της αξιολόγησης ήταν το 2009. Υπενθυμίζουμε ότι όταν ένα γνωστικό αντικείμενο θεωρείται το κύριο αντικείμενο της έρευνας, αυτό σημαίνει ότι το μεγαλύτερο μέρος των ερωτήσεων που απαντούν οι μαθητές προέρχεται από αυτό το αντικείμενο.

Επίσης, μόνο για το κύριο αντικείμενο προτείνονται νέα θέματα τα οποία, αφού δοκιμαστούν κατά την πιλοτική εφαρμογή της έρευνας, εντάσσονται στην αξιολόγηση, ενώ παραμένει και σημαντικός αριθμός παλαιότερων θεμάτων, τα οποία διασφαλίζουν τη συγκρισιμότητα των αποτελεσμάτων ανάμεσα σε διαφορετικούς κύκλους.

Κατά το 2000 και 2009 η διεξαγωγή του PISA έγινε σε έντυπη μορφή. Στους μαθητές του δείγματος εστάλησαν έντυπα φυλλάδια τα οποία περιελάμβαναν μόνο στατικά κείμενα.

Η μεγάλη αλλαγή για την Κατανόηση Κειμένου έγινε το 2018 όταν η διεξαγωγή της έρευνας έγινε ηλεκτρονικά, στο εργαστήριο πληροφορικής σε κάθε σχολείο του δείγματος. Ο κάθε μαθητής είχε στη διάθεσή του έναν υπολογιστή για δύο ώρες, για να απαντήσει στις ερωτήσεις από όλα τα γνωστικά αντικείμενα.

Η μεγάλη καινοτομία ήρθε το 2018 με την εισαγωγή στην αξιολόγηση του PISA του ηλεκτρονικού κειμένου. Λέγοντας ηλεκτρονικό κείμενο δεν εννοούμε απλώς την εμφάνιση σε οθόνη υπολογιστή συμβατικών κειμένων, αλλά την εισαγωγή της δυναμικής των ηλεκτρονικών κειμένων και των ιδιαίτερων δεξιοτήτων που απαιτούνται για την προσέγγισή τους.

Αυτές οι νέες δεξιότητες είναι κυρίως η **ανιχνευτική** και **διαγώνια** ανάγνωση. Η πρώτη είναι η δεξιότητα εντοπισμού συγκεκριμένης πληροφορίας σε εκτενές κείμενο ή σε πολλαπλά κείμενα, χωρίς απαραίτητα ο αναγνώστης να έχει διαβάσει αναλυτικά ολόκληρα τα κείμενα. Η διαγώνια ανάγνωση αφορά στην δεξιότητα του αναγνώστη να επιλέγει ανάμεσα σε μεγάλο αριθμό κειμένων το πιο κατάλληλο για συγκεκριμένη εργασία.

Οι δεξιότητες αυτές δεν είναι νέες και δεν προέκυψαν με την εμφάνιση των ηλεκτρονικών κειμένων, αλλά είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για την κατανόηση και αξιοποίησή τους, διότι ο αναγνώστης βρίσκεται αντιμέτωπος με τεράστιο πλήθος πληροφοριών, και είναι απαραίτητο να έχει αναπτύξει δεξιότητες που θα του επιτρέπουν να εντοπίζει γρήγορα αυτές που είναι χρήσιμες και επίσης να αναγνωρίζει ανάμεσα σε πλήθος κειμένων αυτά που είναι τα πλέον κατάλληλα για την εργασία του, χωρίς να έχει αφιερώσει πολύ χρόνο για τη συστηματική ανάγνωση όλων των κειμένων που τελικά αποδεικνύονται ακατάλληλα ή λιγότερο κατάλληλα για αυτήν.

Όμως η πλέον απαραίτητη δεξιότητα είναι αυτή της **αξιολόγησης της εγκυρότητας και αξιοπιστίας** των κειμένων. Και αυτή η δεξιότητα δεν είναι νέα, απλώς περισσότερο αναγκαία στην υπερ-πληθώρα κειμένων, συχνά ανώνυμων, που περιλαμβάνει το σύγχρονο ψηφιακό περιβάλλον, ενώ στην εποχή των έντυπων τα έντυπα-στατικά κείμενα συχνά συνοδεύονταν από «πιστοποίηση της ταυτότητάς τους». Για παράδειγμα, ο αριθμός των έντυπων εφημερίδων ήταν περιορισμένος, καθεμία είχε μια πολιτική και κοινωνική ταυτότητα και πίσω από κάθε δημοσίευση υπήρχε συγκεκριμένος συντάκτης του οποίου το προφίλ ήταν γνωστό σε πολύ κόσμο.

Σήμερα, είναι πάρα πολύ σημαντικό ο αναγνώστης να έχει εξασκηθεί στην κατανόηση λεπτών νοηματικών αποχρώσεων πάνω στο ίδιο θέμα, στην εντοπισμό αντιφάσεων ανάμεσα σε διαφορετικά κείμενα και κυρίως στην αναγνώριση των χαρακτηριστικών εκείνων που καθιστούν μια πηγή περισσότερο αξιόπιστη από μια άλλη.

Πρόκειται για δεξιότητες που ξεπερνούν κατά πολύ την κατανόηση του κεντρικού θέματος ή επιμέρους θεμάτων που αναπτύσσονται στα κείμενα ή τον απλό εντοπισμό πληροφοριών μέσα σε αυτά, και δίνουν τη δυνατότητα στον αναγνώστη να υιοθετήσει μια κριτική στάση απέναντι στα κείμενα, να αναγνωρίζει τις ψευδείς ειδήσεις και πληροφορίες και να βασίζεται σε όσο το δυνατόν πιο έγκυρες και αξιόπιστες πηγές, προκειμένου να ενημερώνεται, να διαμορφώνει τις απόψεις του και να παίρνει αποφάσεις τόσο σε προσωπικό όσο και επαγγελματικό επίπεδο.

Τα θέματα της κατανόησης Κειμένου στο PISA

α) Η έννοια του θέματος στην Κατανόηση Κειμένου

Οι ερωτήσεις του PISA, σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα συνοδεύονται πάντα από ένα ή περισσότερα κείμενα. Οι ερωτήσεις μπορεί να είναι κλειστού ή ανοικτού τύπου όπου ο μαθητής καλείται να δώσει μια σύντομη απάντηση.

Το σύνολο των κειμένων και των ερωτήσεων που τα συνοδεύουν ονομάζεται **θέμα**. Να σημειωθεί ότι η σχέση ανάμεσα στα κείμενα και τις ερωτήσεις δεν είναι χαλαρή, τα κείμενα δεν αποτελούν απλώς ένα ερέθισμα για να εισάγουν τον μαθητή σε συγκεκριμένη θεματολογία, αλλά βρίσκονται στον **πυρήνα** της εργασίας που καλείται να εκτελέσει ο μαθητής: να **αντλήσει** συγκεκριμένες πληροφορίες από αυτά, να **κατανοήσει** την κεντρική ή επιμέρους ιδέες, να **διατυπώσει προσωπική άποψη** σε συγκεκριμένες όψεις της μορφής ή του περιεχομένου του κειμένου, να **συγκρίνει** μεταξύ τους κείμενα, να **εντοπίσει αντιφάσεις** και να **προβληματιστεί** αναφορικά με την αξιοπιστία, την εγκυρότητα ή και την καταλληλότητα του κειμένου για συγκεκριμένη εργασία.

Υπάρχει λοιπόν μια **δομική σχέση ανάμεσα στα κείμενα και τις ερωτήσεις** και συχνά ο μαθητής υποστηρίζεται από τις ερωτήσεις προκειμένου να προχωρήσει σταδιακά στην κατανόηση και τον προβληματισμό επί των κειμένων. Οι ερωτήσεις έχουν κλιμακούμενο βαθμό δυσκολίας, βοηθούν σε πρώτη φάση τον μαθητή να απομονώσει βασικά στοιχεία του κειμένου ή των κειμένων, στη συνέχεια μπορεί να γίνονται περισσότερο συνδυαστικές και τέλος να ζητούν από τον μαθητή να εκφράσει μια άποψη πάνω σε συγκεκριμένες ιδέες-στοιχεία των κειμένων όπου του έχουν τραβήξει την προσοχή οι προηγούμενες ερωτήσεις.

Σε κάθε περίπτωση, ποτέ οι ερωτήσεις δεν απαιτούν τη γνώση μεταγλώσσας, ακόμα και ερωτήσεις σχετικά με το ύφος του κειμένου απαιτούν από τον μαθητή να εξηγήσει τη λειτουργία που επιτελεί το κείμενο και σε ποιο βαθμό την επιτυγχάνει ή όχι.

Ακολουθεί ένα παράδειγμα θέματος το οποίο έχει χρησιμοποιηθεί στην έρευνα και δημοσιοποιήθηκε το 2009.

https://skills4life.gr/themata/KK/KK_25/story.html

Πρόκειται για ένα απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες *Εκατό χρόνια μοναξιάς*, το οποίο διαδραματίζεται στην φανταστική πόλη Μακόντο. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, οι κάτοικοι βιώνουν μια πρωτόγνωρη εμπειρία: μόλις πριν λίγο καιρό έκανε την εμφάνισή του στην πόλη τους ο κινηματογράφος.

Το κείμενο ακολουθείται από τέσσερις ερωτήσεις ανοικτού ή κλειστού τύπου και είχε δοθεί σε έντυπη μορφή. Οι οδηγίες για πληκτρολόγηση των απαντήσεων προέρχονται από νεότερη, ψηφιοποιημένη μορφή του εγγράφου.

ΜΑΚΟΝΤΟ

Ζαλισμένοι από τις πολλές θαυμαστές εφευρέσεις, οι άνθρωποι του Μακόντο δεν ήξεραν πια από πού άρχιζε η κατάπληξή τους. Έμειναν ξύπνιοι όλη τη νύκτα κοιτάζοντας τους χλωμούς ηλεκτρικούς γλόμπους που έπαιρναν ρεύμα από την γεννήτρια. Την είχε φέρει ο Αουρελιάνο Τρίστε, όταν το τρένο έκανε το δεύτερο ταξίδι του, και χρειάστηκε χρόνος και προσπάθεια, για να συνηθίσουν στο αδιάκοπο "τουμ τουμ" της γεννήτριας. Αγανάκτησαν με τις ζωντανές εικόνες που ο εύπορος έμπορος Μπρούνο Κρέσπι πρόβαλε στο θέατρο με τα ταμεία σε σχήμα λιονταροκεφαλής, γιατί κάποιος που είχε πεθάνει και κηδεύτηκε σε μια ταινία, και χύθηκαν δάκρυα συμπόνιας για την ατυχία του, ξαναεμφανιζόταν ζωντανός και μεταμφιεσμένος σε Άραβα στην επομένη. Οι θεατές, που πλήρωναν δυο δεκάρες ο ένας για να συμμεριστούν τις δυσκολίες των πρωταγωνιστών, δεν ανέχτηκαν αυτή την ξενόφερτη απάτη κι έσπασαν τα καθίσματα. Ο Μπρούνο Κρέσπι πίεσε τον δήμαρχο να βγάλει διακήρυξη, στην οποία εξηγούσε ότι ο κινηματογράφος είναι μία μηχανή ψευδαισθήσεων κι ότι δεν άξιζε τα συναισθηματικά ξεσπάσματα των θεατών. Ύστερα από αυτή την αποθαρρυντική εξήγηση, πολλοί σκέφτηκαν πως είχαν πέσει θύματα νέου και θεαματικού γύφτικου κόλπου κι αποφάσισαν να μην ξαναπάνε στον κινηματογράφο, γιατί σκέφτηκαν ότι είχαν αρκετά δικά τους βάσανα και δεν χρειαζόταν να κλαίνε για τις ψεύτικες δυστυχίες φανταστικών πλασμάτων.

Ερώτηση 1/4

Να ανατρέξεις στο κείμενο στα δεξιά. Πληκτρολόγησε την απάντησή σου στην ερώτηση και στη συνέχεια πάτησε ΥΠΟΒΟΛΗ.

Ποιο χαρακτηριστικό του κινηματογράφου έκανε τους κατοίκους του Μακόντο να θυμώσουν; Να αιτιολογήσεις την απάντησή σου.

Πληκτρολόγησε εδώ το κείμενό σου.

Ερώτηση 2/4

Να ανατρέξεις στο κείμενο στα δεξιά. Κάνε κλικ σε μία επιλογή για να απαντήσεις στην ερώτηση και στη συνέχεια πάτησε ΥΠΟΒΟΛΗ.

Στο τέλος του κειμένου, γιατί οι κάτοικοι του Μακόντο αποφασίζουν να μην ξαναπάνε στον κινηματογράφο;

- ☐ Α. Ήθελαν διασκέδαση και ψυχαγωγία, αλλά έβρισκαν ότι ο κινηματογράφος ήταν πολύ ρεαλιστικός και καταθλιπτικός.
- ☐ Β. Δεν είχαν χρήματα να πληρώσουν τα εισιτήρια.
- ☐ Γ. Ήθελαν να κρατήσουν τα συναισθήματά τους για περιστάσεις της πραγματικής ζωής.
- ☐ Δ. Αναζητούσαν συναισθηματική εμπλοκή, αλλά έβρισκαν τον κινηματογράφο ανιαρό, μη πειστικό και χαμηλής ποιότητας.

Ερώτηση 3/4

Να ανατρέξεις στο κείμενο στα δεξιά. Κάνε κλικ σε μία επιλογή για να απαντήσεις στην ερώτηση και στη συνέχεια πάτησε ΥΠΟΒΟΛΗ.

Ποια είναι τα «φανταστικά πλάσματα» που αναφέρονται στην τελευταία σειρά του κειμένου;

- ☐ Α. Φαντάσματα
- ☐ Β. Πλάσματα των πανηγυριών
- ☐ Γ. Ήρωες των ταινιών
- ☐ Δ. Ηθοποιοί

Ερώτηση 4/4

Να ανατρέξεις στο κείμενο στα δεξιά. Πληκτρολόγησε την απάντησή σου στην ερώτηση. Στη συνέχεια πάτησε ΥΠΟΒΟΛΗ.

Συμφωνείς με την τελική κρίση των κατοίκων του Μακόντο για την αξία του κινηματογράφου; Να αιτιολογήσεις την απάντησή σου συγκρίνοντας τη δική σου στάση απέναντι στον κινηματογράφο με τη δική τους.

Πληκτρολόγησε εδώ το κείμενό σου.

Το θέμα που ακολουθεί αποτελεί ένα υπόδειγμα ηλεκτρονικού θέματος, το οποίο χρησιμοποιήθηκε στο PISA 2018 και δημοσιοποιήθηκε μετά την ολοκλήρωση της κύριας έρευνα του 2018.

Το θέμα αυτό μιμείται έναν ιστότοπο, σε μια απλουστευμένη μορφή. Οι μαθητές έχουν πρόσβαση σε τρεις καρτέλες με διαφορετικό περιεχόμενο η κάθε μια, γύρω από το θέμα των γιγάντιων αγαλμάτων που βρίσκονται στο νησί του Πάσχα.

Τα κείμενα συνοδεύονται από 7 ερωτήσεις ανοικτού ή κλειστού τύπου. Στο αυθεντικό περιβάλλον της αξιολόγησης, όταν ο μαθητής βρίσκεται στην πρώτη και τη δεύτερη ερώτηση, είναι ενεργοποιημένη η πρώτη καρτέλα και μόνο σε αυτήν έχει πρόσβαση. Έτσι, η πρόσβαση στα κείμενα ξεκινά σταδιακά, με την απάντηση αυτών των δύο πρώτων ερωτήσεων να βρίσκεται αποκλειστικά στο *Blog*.

Προκειμένου να απαντήσει στην τρίτη ερώτηση, ενεργοποιείται για πρώτη φορά η δεύτερη καρτέλα *Κριτική βιβλίου* και οι άλλες δύο παραμένουν ανενεργές.

Για την τέταρτη και πέμπτη ερώτηση, ενεργοποιείται η καρτέλα *Επιστημονικά Νέα* και οι άλλες δύο παραμένουν και σε αυτή την περίπτωση ανενεργές.

Για τις δύο τελευταίες ερωτήσεις και οι τρεις καρτέλες παραμένουν ενεργές και η οδηγία που προηγείται της εκφώνησης προτρέπει τον μαθητή να λάβει υπόψη και τις τρεις καρτέλες προκειμένου να δώσει την απάντησή του.

Αυτό το θέμα αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ηλεκτρονικού θέματος, όπου ο μαθητής καλείται να ανατρέξει σε πολλαπλά κείμενα προκειμένου να εντοπίσει τα στοιχεία εκείνα τα οποία είναι απαραίτητα για να δώσει την απάντησή του, όμως η πλοήγηση στο υλικό αυτό γίνεται με καθοδηγούμενο τρόπο, επιτρέποντάς του να εξοικειωθεί σταδιακά με κάθε κείμενο και όταν είναι απαραίτητο να χρησιμοποιήσει και τα τρία κείμενα για να απαντήσει στις ερωτήσεις, έχει ήδη προηγηθεί μια προεργασία του κάθε κειμένου ξεχωριστά.

Μπορείτε να ανατρέξετε στον παρακάτω σύνδεσμο για να δείτε αναλυτικά και τα τρία κείμενα, καθώς και τις ερωτήσεις που τα συνοδεύουν.

<https://pisa2018-questions.oecd.org/platform/index.html?user=&domain=REA&unit=R551-RapaNui&lang=ell-GRC>

Blog
Κριτική Βιβλίου
Επιστημονικά Νέα

www.kathblog.com/erevna/Rapa Nui

Το Blog της καθηγήτριας

Δημοσιεύτηκε στις 23 Μαΐου, 11:22 π.μ.

Κοιτώντας έξω από το παράθυρό μου σήμερα το πρωί, βλέπω το τοπίο που έμαθα να αγαπώ εδώ στο Ράπα Νούι, που ονομάζεται επίσης Νησί του Πάσχα. Το γρασίδι και οι θάμνοι είναι πράσινα, ο ουρανός γαλανός, και τα πανάρχαια ηφαίστεια, ανενεργά πια, υψώνονται στον ορίζοντα.

Στενοχωριέμαι λίγο στην ιδέα ότι είναι η τελευταία μου εβδομάδα στο νησί. Έχω τελειώσει την επιτόπια έρευνα και επιστρέφω σπίτι. Αργότερα, θα πάω μια βόλτα στους λόφους για να χαιρετήσω τα Μοάι τα οποία μελετώ τους τελευταίους εννέα μήνες. Να μια φωτογραφία με κάποια από αυτά τα επιβλητικά αγάλματα.

Εάν παρακολουθούσατε το blog μου φέτος, θα γνωρίζετε ότι οι κάτοικοι του Νησιού του Πάσχα λάξευσαν αυτά τα Μοάι πριν από εκατοντάδες χρόνια. Αυτά τα εντυπωσιακά Μοάι λαξεύτηκαν σε ένα μόνο λατομείο, στην ανατολική πλευρά του νησιού. Κάποια από αυτά ζυγίζουν τόνους, όμως οι άνθρωποι του Νησιού του

Μία άλλη καινοτομία του θεωρητικού πλαισίου για την Κατανόηση Κειμένου του 2018, ήταν η εισαγωγή της έννοιας του **σεναρίου**. Σχεδόν σε όλα τα νέα θέματα προηγείται ένα σύντομο σενάριο, το οποίο καθορίζει για ποιο λόγο ο μαθητής ασχολείται με τα κείμενα που ακολουθούν, ποιος είναι ο στόχος της δραστηριότητας.

Στο συγκεκριμένο θέμα, σύμφωνα με το σενάριο, μια σχολική τάξη θα παρακολουθήσει το επόμενο διάστημα μια διάλεξη για το νησί του Πάσχα και ο καθηγητής ζητά από τους μαθητές να βρουν πληροφορίες σχετικά με το θέμα, ώστε να είναι κάπως προετοιμασμένοι και να έχουν μια ιδέα την ώρα της διάλεξης.

Το Νησί του Πάσχα Εισαγωγή

Να διαβάσεις την εισαγωγή. Μετά κάνε κλικ στο βελάκι ΕΠΟΜΕΝΟ.

Φαντάσου ότι η τοπική βιβλιοθήκη οργανώνει μια διάλεξη την επόμενη εβδομάδα. Τη διάλεξη θα δώσει μια καθηγήτρια από ένα γειτονικό πανεπιστήμιο. Θα μιλήσει για την επιτόπια έρευνα που πραγματοποίησε στο Νησί του Πάσχα, στον Ειρηνικό Ωκεανό, 3200 χιλιόμετρα δυτικά της Χιλής.

Η τάξη σου θα παρακολουθήσει τη διάλεξη στο πλαίσιο του μαθήματος της ιστορίας. Ο καθηγητής σας σάς ζήτησε να βρείτε πληροφορίες για την ιστορία του Νησιού του Πάσχα έτσι ώστε να γνωρίζετε λίγο το θέμα πριν από τη διάλεξη.

Η πρώτη πηγή που βρήκατε είναι ένα άρθρο σε ένα blog που έγραψε η καθηγήτρια κατά τη διάρκεια της παραμονής της στο Νησί του Πάσχα.

Κάνε κλικ στο βελάκι ΕΠΟΜΕΝΟ για να διαβάσεις το blog.

Η έννοια του **σεναρίου** είναι μια σημαντική προσθήκη στη διαδικασία της ανάγνωσης, διότι τη νοηματοδοτεί και προσφέρει κίνητρο για να ασχοληθούν με αυτή οι μαθητές/τριες.

Στην περίπτωση της αξιολόγησης του PISA, ένα σενάριο μπορεί να φαίνεται περιττό, δεδομένου ότι δεν συνδέεται με πραγματικές συνθήκες, αλλά στο πλαίσιο της σχολικής τάξης, το σενάριο μπορεί να γίνει αρκετά ρεαλιστικό, να συνδέει την ανάγνωση με πραγματικούς στόχους και να δημιουργεί στους μαθητές την αίσθηση ότι επωφελούνται από εργαλεία που τίθενται στη διάθεσή τους –τα κείμενα, οι ερωτήσεις– που θα τους επιτρέψουν να φέρουν εις πέρας μια εργασία και να εκπληρώσουν έναν προσωπικό ή ομαδικό στόχο.

Με αυτόν τον τρόπο, το σενάριο μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, στη σύνδεση της ανάγνωσης με την πραγματική ζωή και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων.

Η διαδικασία της δημιουργίας και της βαθμολόγησης των θεμάτων στο πλαίσιο του PISA

α) Δημιουργία και αξιολόγηση θεμάτων

Την ευθύνη για τον συντονισμό της δημιουργίας των θεμάτων κατανόησης Κειμένου που εντάσσονται στο PISA έχει ομάδα ειδικών επιστημόνων στην Κατανόηση Κειμένου οι οποίοι προέρχονται από διάφορες συμμετέχουσες χώρες και αποτελούν την ομάδα ειδικών επιστημόνων στην Κατανόηση Κειμένου (Reading Expert Group).

Τα μέλη του Reading Expert Group, καθώς και όσοι επιθυμούν από τις συμμετέχουσες χώρες, δημιουργούν νέα θέματα, όταν η Κατανόηση Κειμένου αποτελεί το κύριο αντικείμενο της αξιολόγησης.

Τα θέματα που δημιουργούν οι χώρες υποβάλλονται στο Reading Expert Group και μετά από επεξεργασία υποβάλλονται εκ νέου σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες προς αξιολόγηση πριν την ένταξή τους στην έρευνα.

Τα θέματα αξιολογούνται από τις χώρες με βάση πολλαπλά κριτήρια, όπως για παράδειγμα, το ενδιαφέρον που έχουν για 15χρονους μαθητές, την αυθεντικότητα του πλαισίου, πιθανά μεταφραστικά ή πολιτισμικά εμπόδια, καθώς και τη συμβατότητά τους με το πρόγραμμα σπουδών της κάθε χώρας.

Την ευθύνη για την επιλογή των θεμάτων και τη τελική τους μορφή στην κύρια έρευνα έχει το Reading Expert Group, το οποίο συνυπολογίζει την αξιολόγηση των χωρών καθώς και τα αποτελέσματά που προκύπτουν από την εφαρμογή τους κατά την πιλοτική φάση της Έρευνας.

Ένα ακόμα σημαντικό κριτήριο για την επιλογή των θεμάτων της κύριας έρευνας είναι η συμβατότητά τους με το θεωρητικό πλαίσιο της Κατανόησης Κειμένου, έτσι ώστε να καλύπτονται με ισοδύναμο τρόπο οι βασικοί του άξονες.

Τέλος, διασφαλίζεται ότι οι ερωτήσεις καλύπτουν ένα μεγάλο εύρος όσον αφορά τον βαθμό δυσκολίας, έτσι ώστε να είναι δυνατή η

μέτρηση και η περιγραφή του εγγραμματισμού των 15χρονων μαθητών, από το χαμηλότερο έως το υψηλότερο επίπεδο.

Γίνεται λοιπόν μια συνδυασμένη προσπάθεια, ώστε τα προτεινόμενα θέματα να καλύπτουν μεν το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας, αλλά παράλληλα να είναι συμβατά με τις ιδιαιτερότητες των εκπαιδευτικών συστημάτων και τα διάφορα προγράμματα σπουδών των χωρών που συμμετέχουν.

Να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει κάποιος περιορισμός όσον αφορά το θέμα των κειμένων. Σε γενικές γραμμές πάντως γίνεται προσπάθεια τα θέματα να είναι πρωτότυπα και να παρουσιάζουν κάποιο ενδιαφέρον για τους 15χρονους μαθητές.

Καλό είναι, **επίσης**, να έχουν οι μαθητές κάποια εξοικείωση με το θέμα των κειμένων, είτε επειδή είναι κάτι που συναντούν στην προσωπική τους ζωή ή την επικαιρότητα, είτε γίνεται σε αυτό αναφορά στο σχολείο (ακόμα και στο πλαίσιο άλλων μαθημάτων και όχι αποκλειστικά των γλωσσικών). Είναι σημαντικό **επίσης** τα κείμενα να είναι κατάλληλα για την συγκεκριμένη ηλικία, να μην έχουν υπέρμετρο βαθμό δυσκολίας και να μην απαιτούν επεξεργασία που να ξεπερνά τις γνώσεις, την ωριμότητα και τις εμπειρίες τους, διότι σε αυτή την περίπτωση οι μαθητές ωθούνται σε στερεοτυπικές και τυποποιημένες προσεγγίσεις.

β) Βαθμολόγηση των ερωτήσεων

Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου – πολλαπλής επιλογής, σωστό-λάθος, “σύρε και άφησε στη σωστή θέση” (drag and drop), επιλογή από αναδιπλούμενο μενού– κωδικοποιούνται αυτόματα από το σύστημα, διότι οι σωστές απαντήσεις είναι απολύτως συγκεκριμένες, μέσα στις δεδομένες επιλογές.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η αξιολόγηση των ερωτήσεων ανοικτού τύπου, εκεί όπου ο μαθητής/τρια καλείται να δώσει μια σύντομη γραπτή απάντηση.

Ο τρόπος που γίνεται αυτή η αξιολόγηση και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που προηγείται αυτής, είναι μια πολύ σημαντική διαδικασία, χάρη στην οποία διασφαλίζεται η εγκυρότητα και η αξιοπιστία των αποτελεσμάτων, αλλά παράλληλα αποτελεί μια καινοτόμο προσέγγιση στο τι θεωρείται αποδεκτή ή μη αποδεκτή απάντηση σύμφωνα με το θεωρητικό πλαίσιο του PISA.

Όλες οι ανοικτού τύπου ερωτήσεις συνοδεύονται από Οδηγό βαθμολόγησης όπου επεξηγούνται λεπτομερώς οι άξονες της αποδεκτής και μη-αποδεκτής απάντησης. Παρατίθεται επίσης πλήθος παραδειγμάτων, ώστε να γίνουν πιο σαφή τα όρια μεταξύ αποδεκτής και μη αποδεκτής απάντησης.

Ιδιαίτερα σημαντική επίσης είναι η χρήση των όρων “αποδεκτή” και “μη αποδεκτή απάντηση” αντί της σωστής ή λανθασμένης απάντησης, διότι σύμφωνα με το θεωρητικό πλαίσιο του PISA, για να γίνει αποδεκτή μια απάντηση δεν είναι απαραίτητο να είναι απόλυτα σωστή. Δεδομένου μάλιστα ότι δεν αξιολογείται η ποιότητα του παραγόμενου γραπτού λόγου, συχνά απαντήσεις με εκφραστικά και μορφοσυντακτικά λάθη γίνονται αποδεκτές. Επίσης, στις ανοικτές ερωτήσεις, προβλέπεται συνήθως ένας μεγάλος αριθμός αποδεκτών απαντήσεων οι οποίες κινούνται σε διαφορετικά επίπεδα κατανόησης ή αξιολόγησης του αρχικού κειμένου, χωρίς να γίνεται προσπάθεια ιεράρχησής τους σε επιμέρους κλίμακες.

Στη συνέχεια, θα παρουσιάσουμε παραδείγματα ανοικτών ερωτήσεων και τα αποσπάσματα από τον Οδηγό βαθμολόγησης που καθοδηγούν τον εκπαιδευτικό στην αξιολόγησή τους.

Πρόκειται για δύο ερωτήσεις ανοικτού τύπου από το δημοσιοποιημένο θέμα του PISA *Προορισμός Μπουένος Άιρες*

https://pisa.iep.edu.gr/images/files/topics/reading/Προορισμός_Μπουένος_Άιρες.pdf

ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΜΠΟΥΕΝΟΣ ΑΪΡΕΣ

Έτσι λοιπόν, τα τρία ταχυδρομικά αεροπλάνα της Παταγωνίας¹, της Χιλής και της Παραγουάης επέστρεφαν από το Νότο, τη Δύση και το Βορρά προς το Μπουένος Αϊρες. Περιμέναμε το φορτίο τους για να δώσουμε το σινάλο της αναχώρησης στο αεροπλάνο της Ευρώπης κατά τα μεσάνυχτα.

Τρεις πιλότοι, καθένας χωμένος στο βαρύ σκαρί του, χαμένοι μέσα στη νύχτα και προσηλωμένοι στην πτήση τους, σε λίγο, θα κατέβαιναν αργά από τον φουρτουνασμένο ή γαλήνιο ουρανό τους προς την απέραντη πόλη, σαν κάτι παράξενους χωρικούς που κατεβαίνουν απ' το βουνό τους.

Ο Ριβιέρ, που ήταν υπεύθυνος για ολόκληρο το δίκτυο, βημάτιζε νευρικά πάνω-κάτω στην πίστα του αεροδρομίου του Μπουένος Αϊρες. Ήταν αμήλητος γιατί, μέχρι να φτάσουν και τα τρία αεροπλάνα, αυτή η μέρα έκρυβε ακόμα κινδύνους. Λεπτό στο λεπτό, καθώς έφταναν στα χέρια του τα τηλεγραφήματα, ο Ριβιέρ είχε την αίσθηση ότι όλο και κάτι άρπαζε μέσα από τα χέρια της μοίρας, ότι μείωνε την αβεβαιότητα και τράβαγε τα πληρώματά του έξω από τη νύχτα, προς την ακτή.

Ένας εργάτης πλησίασε τον Ριβιέρ για να του ανακοινώσει ένα μήνυμα από τον ασύρματο:

Το αεροπλάνο από τη Χιλή λέει ότι διακρίνει τα φώτα του Μπουένος Αϊρες.

Καλά.

Σε λίγο ο Ριβιέρ θα το άκουγε το αεροπλάνο: η νύχτα ξεβράζε ήδη το πρώτο, όπως η θάλασσα, με την παλίρροια, την άμπωτη και τα μυστήριά της, ξεβράζει στην παραλία τον θησαυρό που τόσο καιρό τον πήγαινε πέτρα -δύθε. Και αργότερα θα μας χάριζε και τα άλλα δύο.

Τότε μόνο θα τέλειωνε αυτή η μέρα. Τα εξουθενωμένα πληρώματα θα πήγαιναν για ύπνο και ξεκούραστα πληρώματα θα έπαιρναν τη θέση τους. Αλλά ο Ριβιέρ δεν θα έβρισκε ανάπαυση: το ταχυδρομείο από την Ευρώπη, με τη σειρά του, θα τον γέμιζε ανησυχία. Πάντα θα γινόταν το ίδιο. Πάντα.

Antoine de Saint-Exupéry. *Vol de Nuit*. © Éditions Gallimard

¹ Περιοχή στην νότια Χιλή και Αργεντινή.

Το κείμενο «Προορισμός Μπουένος Αϊρες» που βρίσκεται στην προηγούμενη σελίδα είναι ένα απόσπασμα από ένα μυθιστόρημα που γράφτηκε το 1931. Το μυθιστόρημα αυτό βασίζεται στις εμπειρίες του συγγραφέα ως πιλότου ταχυδρομικού αεροπλάνου στην Νότια Αμερική.

Το παραπάνω κείμενο συνοδεύεται από τέσσερις ερωτήσεις, δύο ερωτήσεις ανοικτού τύπου και δύο κλειστού.

Ακολουθούν οι δύο ερωτήσεις ανοικτού τύπου.

Να ανατρέξεις σε αυτό το απόσπασμα για να απαντήσεις στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

Ερώτηση 1: ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΜΠΟΥΕΝΟΣ ΑΪΡΕΣ

Πώς νιώθει ο Ριβιέρ στη δουλειά του; Να ανατρέξεις στο κείμενο για να αιτιολογήσεις την απάντησή σου.

.....

.....

Ερώτηση 2: ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΜΠΟΥΕΝΟΣ ΑΪΡΕΣ

Το κείμενο «Προορισμός Μπουένος Αϊρες» γράφτηκε το 1931. Νομίζεις ότι ο Ριβιέρ θα πέραγε παρόμοιες αγωνίες σήμερα; Να αιτιολογήσεις την απάντησή σου.

.....

.....

Ακολουθεί απόσπασμα από τον Οδηγό βαθμολόγησης, το οποίο περιλαμβάνει αναλυτικές οδηγίες για την αξιολόγηση της ερώτησης 1

ΟΔΗΓΙΕΣ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΣΗΣ

Ερώτηση 1

Αποδεκτή απάντηση

Περιγράφει το πώς νιώθει ο Ριβιέρ στη δουλειά του αναφερόμενος στο άγχος, στην αντοχή, στο γεγονός ότι αισθάνεται υπερβολικά φορτωμένος ή στην έννοια του καθήκοντος ΚΑΙ δίνει μια εξήγηση η οποία αναφέρεται στο κατάλληλο απόσπασμα του κειμένου. Μπορεί να αναφερθεί γενικά στο κείμενο ή παραφράζει ή απλώς παραθέτει σημείο του κειμένου. Η παράθεση πρέπει να ταιριάζει με το συναίσθημα που αναφέρει.

- Έχει ξεπεράσει τον εαυτό του, στη τελευταία σειρά καταλαβαίνουμε ότι δεν ξεκουράζεται ποτέ.
- Είναι αγχωμένος: «Αυτή η μέρα έκρυβε ακόμα κινδύνους»
- Είναι εξαντλημένος. Όλη τη μέρα ανησυχεί για αυτά τα τρία αεροπλάνα, και μετά πρέπει να ανησυχεί και για το αεροπλάνο της Ευρώπης!
- Έχει συμβιβαστεί. Το τελευταίο «πάντα» μας δείχνει ότι σκέφτεται ότι τίποτα δεν πρόκειται ποτέ να αλλάξει.
- Δίνει τον εαυτό του στη δουλειά του. Δεν μπορεί να χαλαρώσει αν δεν είναι σίγουρος ότι όλοι είναι σώοι και ασφαλείς. [Αναφέρεται με γενικό τρόπο στο κείμενο]

Μερικώς αποδεκτή απάντηση

Περιγράφει το πώς νιώθει ο Ριβιέρ στη δουλειά του αναφερόμενος στο άγχος, στην αντοχή, στο γεγονός ότι αισθάνεται υπερβολικά φορτωμένος ή στην έννοια του καθήκοντος χωρίς να δίνει μια εξήγηση που να αναφέρεται στο κείμενο.

- Νιώθει πραγματικά υπεύθυνος για όσα συμβαίνουν.
- Είναι αγχωμένος.

Μη αποδεκτή απάντηση

Ανεπαρκής ή αόριστη απάντηση.

Ανεπαρκής κατανόηση του κειμένου ή μη εύλογη ή εκτός θέματος απάντηση.

- Του αρέσει η δουλειά του γιατί διευθύνει πολλά πράγματα. [Δεν το στηρίζει το κείμενο]
- Τη βρίσκει φανταστική γιατί μπορεί να βλέπει τα αεροπλάνα. [Δεν το στηρίζει το κείμενο]

Στη συνέχεια, ακολουθεί απόσπασμα από τον Οδηγό βαθμολόγησης, το οποίο περιλαμβάνει αναλυτικές οδηγίες για την αξιολόγηση της ερώτησης 2.

Ερώτηση 2

Αποδεκτή απάντηση

Απαντά ή υπονοεί «Ναι» Η «Όχι» και κάνει μια σύγκριση ανάμεσα στις διαφορετικές εποχές ΚΑΙ απολογεί την απάντηση. Αυτή η σύγκριση μπορεί να βασίζεται στον υλικό παράγοντα, όπως για παράδειγμα στην πρόοδο της τεχνολογίας, στη βελτίωση των συστημάτων ασφάλειας, Η σε έναν ψυχολογικό παράγοντα, όπως για παράδειγμα το άγχος. Η απάντηση

3

πρέπει να φανερώσει σωστή κατανόηση του κειμένου.

- Σήμερα, οι πιλότοι (τα αεροπλάνα) έχουν στη διάθεσή τους πολύ προηγμένα όργανα για να βρίσκουν τον προσανατολισμό τους, και έτσι δεν υπάρχουν τεχνικά προβλήματα όταν ο καιρός δεν είναι καλός.
- Όχι, σήμερα τα αεροπλάνα είναι εξοπλισμένα με ραντάρ και αυτόματα συστήματα πλοήγησης που μπορούν να βοηθήσουν τους πιλότους να τα καταφέρουν σε επικίνδυνες καταστάσεις.
- Ναι, το αεροπλάνο είναι πάντα επικίνδυνο, όπως και όλα τα άλλα μέσα μεταφοράς. Ο κίνδυνος ατυχήματος ή βλάβης δεν αποκλείεται ποτέ.
- Σήμερα οι νέες τεχνολογίες και η τεχνική πρόοδος είναι σημαντικές, τόσο στο έδαφος όσο και στα αεροπλάνα.
- Ναι, πάντα υπάρχει κίνδυνος ατυχήματος.
- Όχι, παλιά δεν υπήρχε ο φόβος τρομοκρατικής επίθεσης.

Μη αποδεκτή απάντηση

Ανεπαρκής ή αόριστη απάντηση.

- Όχι, οι φόβοι δεν είναι πια οι ίδιοι σήμερα.
- Όχι, έχει γίνει μεγάλη πρόοδος.
- Κατά κάποιο τρόπο ναι, αλλά σε ένα σύγχρονο πλαίσιο. [Αόριστο]
- Με τα χρόνια οι άνθρωποι θα τα είχαν αλλάξει αυτά. [Αόριστο]

Ανεπαρκής κατανόηση του κειμένου ή μη εύλογη ή εκτός θέματος απάντηση.

- Όχι, στην εποχή μας δεν ταξιδεύουμε τη νύχτα. [Λάθος, κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει σήμερα]
- Όχι, γιατί σήμερα οι πιλότοι είναι καλύτερα εκπαιδευμένοι. [Εκτός θέματος]
- Όχι, Ο Ρίβιερ είναι πολύ ευχαριστημένος από τη δουλειά του, αλλά σήμερα φοβόμαστε τους τρομοκράτες. [Δεν έχει κατανοήσει το κείμενο]

Ευχαριστώ!

Τομεακό
Πρόγραμμα
Ανάπτυξης
2021 - 2025

Το έργο υλοποιήθηκε με Επιστημονικά Υποβήματα του Καλέκρη του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων Αναστάσια Εμβολιφή και χρηματοδοτήθηκε βάσει της Προγραμματικής Συμφωνίας μεταξύ του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και Αθλητισμού και του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, μέσω του Τομεακού Προγράμματος Ανάπτυξης 2021-2025.